

Současné české a moravské činoherní scény

Alena Morávková
 Philosophical Faculty
 Charles University, Prague
Aljonuska.m@seznam.cz

25.února letošního roku (2012) byly uděleny už po dvacáté Ceny Alfréda Radoka, jednoho z našich nejvýznamnějších režisérů, který po roce 1968 odešel do exilu a brzy na to zemřel ve Švédsku. Tyto ceny se udělují na základě ankety časopisu *Svět a divadlo* a letos se hlasování zúčastnilo 82 kritiků. Inscenací roku se stalo drama *Polední úděl* Paula Claudela (vedlo pražské Divadlo v Dlouhé.) Režisérka inscenace Hana Burešová (loňská laureátka Ceny SVU Praha) získala cenu za režii, představitelka hlavní role Helena Dvořáková dostala cenu za ženský herecký výkon a scénograf Martin Černý, absolvent Divadelní fakulty Akademie múzických umění, byl odměněn cenou za scénografii. Divadlem roku se stalo Pražské komorní divadlo, vedené režisérem Dušanem Pařízkem a tam také putovala cena za mužský herecký výkon, udělená Martinu Pechlátovi, který ztvárnil hlavní roli v inscenaci *Legenda o svatém pijanovi* podle prózy Josepha Rotha. Za hudbu byl oceněn skladatel Miloš Štědroň, autor hudby ke hře *Leoš aneb Tvá nejvěrnější*, biografii Leoše Janáčka z pera dramatika Milana Uhdeho v režii šéfrežiséra brněnského Divadla Husa na provázku Vladimíra Morávka. Titulem Hra roku se mohli pochlubit *Jedlíci čokolády*, současné drama Davida Drábka, uměleckého šéfa Klicperova divadla v Hradci Králové.

Kromě Ceny A. Radoka je každoročně udělována Cena Divadelních novin – i tady zvítězila inscenace dramatu P. Claudela *Polední úděl*, hra o peripetích milostných vztahů a protikladu vášně a povinnosti. Kromě toho se každoročně udělují Ceny Thálie, určené interpretům v oblasti činohry, opery, baletu a muzikálu.

Rozhodně se nedá tvrdit, že by v České republice, kde je dlouholetá divadelní tradice a kde divadlo v době národního obrození významně napomohlo rozvoji našeho národního jazyka a kultury, nežilo mnohotvárným životem. (Pro zajímavost: v současné době je v ČR 59 divadel, z toho 30 v Praze). A to nemluvím o českém a moravském amatérském divadle, které disponuje množstvím souborů, jež někdy úspěšně konkurují profesionálním divadlům. Ale bohužel, i divadelní sféra zaznamenává v posledních letech citelné ztráty: divadla dostávají stále menší dotace a granty, slibované jedno procento z celostátního rozpočtu věnované na kulturu je stále v nedohlednu... Konkrétně jeden z letošních laureátů, Pražské divadlo komedie bylo nuceno z finančních důvodů koncem letošní sezóny ukončit svou činnost, a přitom podávalo vynikající dramaturgické i herecké výkony – orientovalo se zejména na dramaturgiu německy mluvících zemí.

Zmiňované pražské Divadlo v Dlouhé má stmelný soubor výborných herců, kteří kromě činoherního herectví pěstují hru na různé hudební nástroje, zpívají a založili vlastní kapelu. Mají stálý okruh svých příznivců všech generačních vrstev, kde převládají mladí diváci. Jejich dramaturgie střídá klasické tituly s ukázkami novodobé dramatiky – v současné době mají např. na repertoáru japonskou hru *Vějíř s broskvovými květy*, Claudela, českou klasiku – Stroupežnického *Naše furianty*, Gogolovy *Hráče*, Čechovovy *Tři sestry*, českou lidovou hru *Mojžíš*, dramaturgiu Dumasových *Tří mušketýrů* a aktovky H. Camiho.

V širší nominaci na ceny se často objevuje i brněnské Divadlo Husa na provázku – v posledních letech se prezentovalo několika inscenacemi, které si zasluhují být jmenovány: kromě zmíněné hry o L. Janáčkovi, která se soustřeďuje na skladatelovy vztahy k ženám,

připomeňme inscenaci básnického dramatu M. Maeterlincka *Modrý pták*, dramaturgii Bulgakovova románu *Mistr a Markétka* (obě v režii V. Morávka). Toto divadlo pokračuje v tradici nonkonformního divadla, známého jako „divadlo revolty“ v období totality. Nebojí se experimentovat, ale přitom neslevuje z umělecké náročnosti.

V poslední době na našich scénách doznívá dramaturgie k výročí Karla Čapka (o některých inscenacích jsem se zmiňovala ve svém minulém referátu – o dramaturgii Čapka *Hordubala* a o *Věci Makropulos*). Připomenu ještě jednu inscenaci *Věci Makropulos* v režii předního světového režiséra Roberta Wilsona na scéně pražského Národního divadla. V daném případě šlo spíše o režisérův pokus o vlastní pojetí tématu, místy vzdálený Čapkově předloze. Ovšem výkon osmdesátileté Soni Červené v hlavní roli Emilie Marty zasluhoval nejvyšší uznání. Ostatní postavy byly výrazně zkarikovány, podobaly s spíše loutkám s křečovitými pohyby a maskami, které poslušně plnily režisérův pokyn.

Mladý talentovaný režisér Jan Mikulášek uvedl v Divadle Husa na provázku dramaturgii Čapkových *Trapných povídek*. Zvolil si povídky „s příběhem“, které líčí různé varianty vztahů, a pro svou inscenaci si vybral maketu domu s řadou pokojíků, kde se v každém z nich odehrává jeden příběh. Ve spolupráci s herci a hudební složkou docílil neobvyklé působivosti této velmi obtížně dramaturgizovatelné předlohy (předtím už se Mikulášek představil úspěšným jevištním zpracováním korespondence Voskovce a Wericha a Puškinova *Evžena Oněgina*). K čapkovské tematice přispěl další režisér a dramatik střední generace Martin Františák, který nastudoval v Klicperově divadle v Hradci Králové vlastní kompozici nazvanou *Věc: Čapek*, zaměřenou na vztah Čapka k jeho nejbližším a také k T.G. Masarykovi.

Příznivý ohlas vzbudila v letošní sezóně také inscenace brněnského Ha-divadla, jedné z experimentálních scén, které uvedlo hru Jana Zelenky *Ohrožený svět* v autorově režii – jde o obraz apokalypsy, inspirovaný Maeterlinckovým opusem *Moudrost včel*. Režisérovi se podařilo jednoduchými prostředky vytvořit poetický obraz včelstva a zároveň chaotického světa, odsouzeného k zániku (jedno staré pořekadlo praví, že když hynou včely, brzy zahyne celý svět)..

Celkem se dá říci, že český a moravský divadelní svět je pestrý. Vyznačuje se tíhnutím k autorskému divadlu a podobně jako jinde v Evropě i u nás začíná být silně závislý na dramaturgii úspěšných prozaických a filmových předloh přednostně anglo-americké proveniencí, které ale ve většině případů nedosahují jejich kvality. Jednou z příčin tohoto stavu je nedostatek hodnotných původních českých textů, nedostatečná tvůrčí činnost dramaturgů, jejichž význam v posledním období se omezil na administrativu (tvůrčí dílny, jak jsme je znali např. v 60. letech minulého století v Národním divadle pod vedením režiséra O. Krejčí a dramaturga K. Krause a výsledkem byly hry Topolovy a Hrubínovy, dnes neexistují. Samozřejmě tuto situaci zavinil i nedostatek finančních prostředků na podobné aktivity. Další příčinou je podle mého názoru strach o diváky a naděje, že tituly ověřené např. ve filmu či v próze budou zárukou diváckého zájmu.

Samozřejmě poměrně silnou vrstvu v našem současném divadle tvoří tzv. zábavné hry a inscenace, sloužící k pobavení mainstreamové publika. Zároveň se uplatňují snahy o poctivou, kvalitní režijní i hereckou práci, ochota experimentovat, ale i úsilí o pokornou službu autorovi, třebaže zejména u klasické dramaturgii se setkáváme s tendencí k nefunkčním aktualizacím, které v celém světě dominují jak v činohře, tak v opeře. U nás jedním z posledních příkladů se stala inscenace Shakespeara *Krále Leara* na scéně pražského Národního divadla v režii zkušeného režiséra Jana Nebeského. Její děj se částečně odehrává v bazénu, kam skákal Learovy dcery. Do textu je zařazena řada citací nesouvisejících s hrou, včetně citace o holokaustu.

V poslední době vyvolala zájem politická hra dramatika Karla Steigervalda *Má vzdálená vlast*, kterou uvedlo pražské Národní divadlo v režii Ivana Rajmonta. Pojednává o osudu Dagmar Šimkové, vězeňkyně za totality.

Nedávný Festival evropských regionů, který se už po osmnácté konal letos v červnu v Hradci Králové a úspěšně soutěží s každoročním podzimním festivalem Divadlo Plzeň, překvapil další zdařilou současnou novinkou Davida Drábka *Koule*. Havní hrdinkou je Milena, světová rekordmanka ve vrhu koulí, která se stala jednou z obětí státem podporovaného dopingů za totality. Tuto tragikomickou postavu ztvárnila skvělým způsobem jedna z předních hereček Klicperova divadla Pavla Tomicová. Na festivalu tentokrát zabodovala Ostrava. Ostravské divadlo Petra Bezruče přivezlo inscenaci *Rodinná slavnost* podle stejnojmenného dánského Wittenbergova filmu v režii M. Františáka a s mimořádnou kreací protagonisty souboru Norberta Lichého v roli otce rodiny. Zasloužilého uznání se dostalo také inscenaci Národního divadla moravskoslezského, které prezentovalo v režii Tomáše Jirmana dramaturgii prózy ruského undergroundového autora Viktora Jerofejeva *Moskva – Petušky*, nazývané „bible opilců“ a odehrávající se v průběhu jednoho dne ve vlaku z Moskvy do Petušek.

Hradecký festival výstižně dokreslil obraz současných českých a moravských scén: převažovaly autorské práce a dramaturgie filmových a prozaických předloh, které přibližovaly divákům pochmurný, hektický charakter současného světa.

Literature Consulted:

Divadelní noviny (2012)

Svět a divadlo (2012)